

Ang Pamana na Hindi Dapat Manahimik: Pag-ibig at Pananagutan sa mga Wikang Katutubo

Lizabeth G. Ringor

Zamboanga Peninsula Polytechnic State University, R.T. Lim Boulevard, Baliwasan Zamboanga City 7000

Corresponding email: lringor@zppsue.edu.ph

May mga pamana na maaaring ilagay sa museo, ikahon, o ingatan sa isang lumang bahay. Ngunit may pamana na kailangang gamitin upang manatiling buhay. Isa rito ang wika. Sa mga katutubong pamayanan, ang wika ay hindi lamang paraan ng pakikipag-usap. Ito ay daluyan ng alaala, kultura, kaalaman, at pagkakakilanlan. Kaya kapag ang isang katutubong wika ay unti-unting hindi na ginagamit, hindi lamang mga salita ang nanganganib mawala. Kasama ring nanganganib ang mga kuwentong hindi na maikukuwento sa orihinal na tinig.

Ang pagpapanatili ng wika ay nagsisimula sa pagkilala sa halaga nito. Sa pagsusuri nina Bonifacio et al. (2022) sa ethnolinguistic vitality ng anim na Indigenous communities sa Pilipinas, nakita ang iba't ibang salik na nakaaapekto sa pagpapanatili ng wika at identidad. Kabilang dito ang intergenerational transmission, institutional support, discrimination, oral traditions, at pagtanggap mismo ng komunidad sa kanilang Indigenous identity. Ipinakita ng pagsusuri na ang mababang ethnolinguistic vitality ay maaaring magpalakas ng cultural assimilation at magpahina sa pagpapatuloy ng mga katutubong wika.

May mga komunidad namang patuloy na lumalaban sa ganitong panganib. Sa pag-aaral nina Bonifacio et al. (2021) sa Bukidnon at Talaandig youths, ipinakitang maaaring palakasin ang paggamit ng Binukid sa pamamagitan ng isang organisado at tuloy-tuloy na language conversation program. Ang kanilang pag-aaral ay nagpakitang maaaring mapaunlad ang grammar, pronunciation, vocabulary, fluency, at communication skills ng mga kabataan. Higit sa lahat, ipinakita nitong posible ang revitalization kapag may sinadyang pagkilos upang gamitin at ituro ang wika.

Ngunit hindi lamang kakulangan sa paggamit ang problema. Minsan, ang isang wika ay humihina dahil sa pananaw na mas kapaki-pakinabang ang ibang wika. Sa pag-aaral nina Pelila at Ayao-ao (2025) sa Kankanaey ng Mankayan, Benguet, natukoy ang epekto ng code-switching, linguistic discrimination, at language dominance sa pagbabago ng tradisyonal na bokabularyo. Sa 100 salitang sinuri, 43 ang semi-archaic at anim ang archaic. Ipinakikita nito na maaaring manatiling ginagamit ang isang wika habang unti-unting nawawala ang ilan sa mga salitang nag-uugnay dito sa nakaraan.

Mas malinaw ang ganitong hamon sa Bugkalot. Sa pag-aaral nina Villamin de Roxas et al. (2025), natukoy na ang Bugkalot ay isang endangered Indigenous language dahil sa pagkaantala ng intergenerational transmission. Lumalawak ang paggamit ng Tagalog at Ilocano sa mga domain na dati ay maaaring saklaw ng Bugkalot, kabilang ang tahanan. Dagdag pa rito, limitado ang paggamit nito sa paaralan, kulang ang documentation, at wala itong conventional orthography. Gayunpaman, nananatiling positibo ang attitude ng komunidad sa kanilang heritage language. Ang ganitong

positibong pananaw ay maaaring maging mahalagang pundasyon para sa revitalization.

Dito makikita na ang pag-ibig sa sariling wika ay kailangang maging aksiyon. Hindi sapat na sabihing mahalaga ang isang wika kung hindi ito ginagamit, itinuturo, isinusulat, o ipinapasa. Sa pag-aaral nina Villaluz et al. (2023) sa Talaandig community sa Bukidnon, ipinakitang maaaring pagsama-samahin ang parents, teachers, community leaders, elders, at cultural practitioners upang suportahan ang language learning at cultural sustainability. Ang community engagement ay nagbibigay sa revitalization ng mas matibay na pundasyon dahil ang mga mismong tagapagsalita ang nakikilahok sa pagpapanatili ng kanilang wika.

Mahalaga rin ang pagbibigay ng bagong buhay sa wika sa makabagong panahon. Maaaring gamitin ang digital storytelling, recordings, social media, community archives, at educational materials upang maabot ang kabataang hindi na palaging nakaririnig ng kanilang katutubong wika sa pang-araw-araw na buhay. Ngunit dapat manatiling nakaugat ang mga ganitong hakbang sa komunidad. Ang teknolohiya ay maaaring maging kasangkapan; ang komunidad pa rin ang may pinakamalalim na kaalaman tungkol sa kahulugan at tamang paggamit ng kanilang wika.

Sa huli, ang pagpapanatili ng mga wikang katutubo ay hindi lamang tungkulin ng mga guro, mananaliksik, o pamahalaan. Pananagutan ito ng bawat henerasyong tumatanggap ng pamana. Ang mga nakatatanda ay maaaring magkuwento. Ang mga magulang ay maaaring magsalita sa sariling wika sa tahanan. Ang mga guro ay maaaring lumikha ng puwang para sa lokal na wika. At ang kabataan ay maaaring dalhin ang mga salitang ito sa mga bagong espasyo.

Ang tunay na pag-ibig sa wika ay hindi lamang pag-alala rito kapag nanganganib na itong mawala. Ito ay araw-araw na paggamit, pagtuturo, pakikinig, at pagpapasa.

Ang pamana ay hindi dapat manahimik. Hangga't may taong handang magsalita, may kuwentong maaaring magpatuloy.

References

- Bonifacio, R., Minguez, J. V., Mongado, J., Ramos, M., Ojales, M., & Ong, T. (2022). Ethnolinguistic vitality and rootedness in language and identity among Philippine Indigenous communities. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 11(1), 1–6.
- Bonifacio, R. M., Zaman, D. J. M. R., Prantilla-Arambala, M. D., & Zarate, M. S. (2021). Effects of indigenous language conversation skills enhancement program among Bukidnon and Talaandig youths in the Philippines. *Ampersand*, 8, 100076. <https://doi.org/10.1016/j.amper.2021.100076>
- Pelila, J. R. O., & Ayao-ao, S. L. (2025). Assessing archaism in Philippine Indigenous languages: The case of Kankanaey as spoken in Mankayan, Benguet, Philippines. *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples*, 21(1), 54–63. <https://doi.org/10.1177/11771801241309727>
- Villamin de Roxas, J. A., Resueño, C. P., De Leon, K. M. B., Ravago, J. C., & Abon-Amis, K. A. (2025). Revisiting the Philippine ethnolinguistic vitality: The case of Bugkalot language in a multilingual community. *Language Problems and Language Planning*. <https://doi.org/10.1075/lplp.24035.vil>
- Villaluz, G. D., Tagalog, R. M. P., & Saway, A. L. (2023). Engaging Indigenous community towards a Talaandig language learning and cultural sustainability. *ASEAN Journal of Community Engagement*, 7(2), 129–150. <https://doi.org/10.7454/ajce.v7i2.1227>

ARTICLE DETAILS

PG-0000029; Received: January 11, 2026; Accepted: May 19, 2026; Published: May 21, 2026

CITATION:

Ringor, L. G. (2026). *Ang Pamana na Hindi Dapat Manahimik: Pag-ibig at Pananagutan sa mga Wikang Katutubo*. *Pinas Gazette: Essay, Stories, and Poetry*. DOI: 10.64591/a4bwqm84

COPYRIGHT

Copyright © 2026 by author(s). *Pinas Gazette: Essay, Stories, and Poetry* is published by Harness Mind Publishing. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing redistribution and reproduction in any format or medium, provided the original work is cited or recognized.